

centie had ingetrokken, was Maatjes naar het Bildtse Vrouwenparochie verhuisd, waar hij door toedoen van mevrouw Groen als evangelist werd aangesteld. Als voorbeeld der vereniging diende de gelijknamige organisatie in de Friese hoofdstad. In 1858 zou de Friese versie opgaan in de door J.W. Felix samen met enkele anderen op 21 september 1854 opgerichte Provinciale vereeniging van vrienden der waarheid in Friesland.⁶⁴ Nadat Maatjes in 1859 evangelist in Britsum was geworden, ging hij daar in 1862 over naar de afgescheidenen. In 1863 werd hij predikant, eerst in Britsum en in 1865 in Bunschoten.

Volgens het door Felix opstelde concept-*Programma en reglement* konden diegenen lid worden die tot de 'Nederlandsche Gereformeerde Kerk' behoorden en instemden met de Heidelbergse Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis (NBG). Een poging om mannen als Groen, Mackay en Capadose als corresponderend lid te werven mislukte. De contributie bedroeg f0,50 per jaar. Met de opbrengst werden onder meer vergaderingen en reiskosten van de afgevaardigden van de plaatselijke ressorten bestreden. Beoelde afgevaardigden waren in de regel tevens voorzitter van hun ressort. Grote ressorten konden maximaal drie afgevaardigden aanwijzen.⁶⁵ De vereniging voegde meteen de daad bij het woord. Friesland kwam in oktober 1854 met een 'monster-protest' op de proppen. Vergeleken bij de 4230 handtekeningen uit die provincie vielen de protesten van de verwante verenigingen uit Amsterdam, Rotterdam, Schiedam en Den Haag tegen de komst van L.S.P. Meijboom en J.C. Zaalberg naar de hoofdstad, respectievelijk de hofstad, in het niet.⁶⁶ De Friese vereniging kwam bovendien snel tot bloei. Toen 29 augustus 1855 de eerste algemene vergadering werd gehouden telde ze 55 ressorten en 1903 leden. Volgens J.W. Oudendag, die de notulen (1854-1894) en het brievenboek (1854-1868) van de vereniging raadpleegde, maar voor zover na te gaan geen zelfstandig prosopografisch onderzoek verrichtte, behoorden deze leden 'economisch gezien, tot de middenklassen'. Toen de eerste algemene vergadering bijeenkwam, gaf de vereniging al drie maanden een eigen, door Felix geredigeerd orgaan uit: *Kerkelijk maandblad. Uitgegeven door en ten behoeve van Provinciale Vereeniging van Vrienden der Waarheid in Friesland*. Het abonnement op dit blad, dat tweemaal (!) per maand uitkwam, bedroeg f4 per jaar. Uit het nummer van 1 november 1855, waarin de 55 ressorten met hun respectieve afgevaardigden worden opgesomd, valt op te maken dat vier van de daar genoemde afgevaardigden in 1848 in Odeon aanwezig waren: Felix, nu te Heeg, G.J. Kuipers (voor Leeuwarden), H. van Reenen (voor Bolsward), J.H. Maatjes (voor Het Bildt en St. Annaland) en J.P. Eringa (voor Edens). A.W. Schoonhoven, die in 1848 verhinderd was, vertegenwoordigde

⁶⁴ G.A. Wumkes, *Stads- en dorpskroniek van Friesland II* (1800-1900), Leeuwarden 1934, 241, 251, 263. J.W. Oudendag, 'Provinciale Friesche Vereeniging van Vrienden der Waarheid (1854-1890). Een réveil-beweging in Friesland', *It Beaken XLII* (1980), 35-84, m.n. 50v.

⁶⁵ *Programma en reglement van de Provinciale vereeniging van vrienden der waarheid in Friesland*, Sneek [1854], 4, 7-10. Zie voor concept: *a.w.*, 14.

⁶⁶ Zie voor 'monster-protest': *Hand. Syn. Herv. Kerk* 1855, 129.